

TÜRKİYE’DE TURİST REHBERLİĞİ ALANINDA YAPILAN TEKNOLOJİ KONULU ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZ İLE BELİRLENMESİ

Determination The Technology Studies in The Field of Tourist Guidance By Bibliometric Analysis

Dr. Öğr. Üyesi Sinan GÖKDEMİR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
E-posta: sinangokdemir@comu.edu.tr

Ayten Ceren GÖÇ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
E-posta: acerengoc@gmail.com

Öz

21. yüzyılda teknolojideki hızlı ve önemli değişiklikler hayatın her alanına etki ettiği gibi turizm sektörüne de etki etmektedir. Gelişen ve değişen teknoloji turizm sektöründe olduğu gibi turist rehberliği mesleğinde de etkili olmaktadır. Weiler ve Black (2014) yapmış oldukları çalışmada, turist rehberlerinin deneyim sunumu ve pazarlama anlamında teknolojinin kullanımı konusunda etkin olduklarını belirtmişlerdir. Turist rehberliğinde turist deneyimini iyileştirme adına kullanılan teknolojilerin yanı sıra, turistlerin turizm destinasyonuna ulaşmadan önce bilgi edinebilecekleri yolları içeren birçok bilgi teknolojisi unsurlar bulunmaktadır. Ayrıca teknoloji sayesinde turistler, rehberler ile ilgili önceden bilgi sahibi olabilmektedirler. Teknolojik gelişmeler her ne kadar turistlere ve turist rehberlerine fayda sağlasa da, bazı durumlarda turist rehberlerine olumsuz anlamda etki edebilmektedirler (Weiler ve Black 2014). Örneğin teknolojik gelişmeler ve elektronik rehberlerin ören yerleri ve müzelerde çoğalması, turist rehberlerinde iş kaybı kaygısına yol açabilmektedir(Manchi, 2001; Çapar ve Karamustafa, 2018; Eser ve ark., 2019).

Bu çalışmada, Türkiye’de yayımlanan turizm rehberliği alan yazınında teknoloji konulu tez ve makalelerin bibliyometrik profilinin belirlenerek ileride yapılacak çalışmalara birikimsel katkı oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, turist rehberliği alanında gelecekte teknoloji konusunda çalışma yapacak araştırmacılara bütünsel boyutta yol gösterici nitelikte bilgiler sunulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışma kapsamında teknolojinin gelişimine bağlı olarak 2005-2020 yılları arası TR Dizin dergiler, Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) ve Google Akademik veri tabanı taranmış, başlığında veya içeriğinde “turist rehberliği”, “turist rehberi” ve “teknoloji” konuları bulunan 21 çalışma tespit edilmiştir. Çalışmalar bazı parametreler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında ilk çalışmanın 2009 yılında yapıldığı ve teknolojinin gelişmesine paralel olarak son yıllarda yapılan çalışmalarda artış olduğu belirlenmiştir. İncelenen çalışmaların ağırlıklı olarak nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapıldığı ve “turist rehberleri”, “mobil uygulamalar”, “teknoloji” anahtar kelimelerinin yoğun olarak tercih edildiği öne çıkan bulgular arasındadır. Teknolojinin hızla gelişerek tüm sektörleri etkilediğini varsaydığımızda takip eden yıllarda teknoloji konulu turist rehberliği çalışmalarının artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberliği, Teknoloji, Bibliyometrik Analiz.

ABSTRACT

In the 21st century, rapid and significant changes in technology affect the tourism sector as well as in all areas of life. The developing and changing technology is effective in the tourist guiding profession as well as in the tourism sector. In their study, Weiler and Black (2014) stated that tourist guides are effective in presenting experiences and using technology in terms of marketing. In addition to the technologies used to improve the tourist experience in tourism and tourist guidance, there are many technological elements that offer tourists ways of obtaining information before reaching the tourism destination. In addition, with the help of technology, tourists can have prior knowledge about guides. Although technological advances benefit tourists and tourist guides, in some cases they have a negative impact on tourist guides

(Weiler & Black 2014). For example, technological developments and the proliferation of electronic guides in archaeological sites and museums may cause anxiety about job loss in tourist guides (Mancihı, 2001; Çapar & Karamustafa, 2018; Eser et al., 2019).

In this study, it is aimed to make a cumulative contribution to future studies by determining the bibliometric profile of technology-related theses and articles in the tourism guidance literature published in Turkey. In this context, it is considered that the study is important in terms of providing guidance on a holistic scale to researchers who will work on technology in the future in the field of tourist guidance. Within the scope of the study, depending on the development of technology between 2005 and 2020, TR Index journals, Higher Education Institution National Thesis Center (YÖKTEZ) and Google Academic database were scanned. 21 studies with "tourist guidance", "tourist guide" and "technology" in their title or content, has been determined. Studies have been evaluated within the framework of some parameters. When the findings are evaluated, it was determined that the first study was carried out in 2009 and there has been an increase in studies conducted in recent years in parallel with the development of technology. In the light of the investigated studies, it has been determined that mostly qualitative research methods are used in the studies. It was determined that the most frequently used keywords in the studies were "tourist guides", "mobile applications", "technology". Assuming that technology develops rapidly and affects all sectors, it can be said that technology-based tourist guidance studies will increase in the following years.

Key Words: Tourist Guiding, Technology, Bibliometric Analysis.

1.GİRİŞ

Turist rehberleri ülke tanıtımında olumlu bir imaj geliştiren, turistlere eşlik ederek onlara kendi dillerinde hizmet veren ve çekim alanlarının ülke çıkarlarına yönelik tanıtımını üstlenen kanun gözetiminde mesleğin icrasına yönelik standartları sağlamakla yükümlü kişilerdir (Yenipınar, 2014). Turist rehberleri tur süreci boyunca hem turistler, hem yerel halk, hem de turizm işletmeleri çalışanları ile birebir iletişim içerisinde olması sebebiyle turizm sektöründe önemli bir yere sahiptir (Koroğlu, 2013). Ayrıca 1618 sayılı TÜRSAB kanunu 10. Maddesine göre her ticari tur aracında bir turist rehberi bulundurma zorunluluğu vardır. Kanun gereği her turistik araçta bulunması gereken turist rehberi ülke tanıtımı ve müşteri sadakati sağlama konusunda özellikle yabancı turistler açısından oldukça önemlidir. İşler ve Güzel’e (2014) göre turist rehberleri turistlere turistik çekim merkezlerini tanıtmaya görevinin yanında turistin tur süresi boyunca pozitif yönde anı biriktirmesine de yardımcı olmaktadır. Bu sayede iyi anı biriktiren turist ülkesine döndüğü zaman olumlu izlenimlerini WOMM (Word of Mouth Marketing) yoluyla bilinçli bir şekilde olmasa da aktarmakta ve ülkeye gelecek olan ziyaretçi sayısının artmasına dolaylı olarak da olsa etki etmektedir.

Teknolojik uygulamalar dünyada ve Türkiye’de bulunan birçok destinasyonda yer almaktadır. Bu ülkelerdeki tur güzergahlarında hizmet veren rehberler, turistler ile birlikte birçok çekim merkezini gezmekte ve bilgilerini bilgi teknolojileri ve internet vasıtasıyla aktarmaktadırlar. Ayrıca, turist rehberliği mesleğinin temelini bilgiye dayanması sebebiyle, turist rehberleri anlatımlarında bilgi teknolojilerini yaygın bir şekilde kullanmaktadır (Sarı & Kozak, 2005). Müzeler ve ören yerlerinde hem sesli hem de yazılı anlatımların bulunması, geliştirilmiş harita uygulamaları turist rehberliği meslek icrasında kullanılmaktadır (İstanbullu Dinçer & Çakmak, 2015). Tur öncesi, sırası ve sonrasında teknoloji kullanımı turun verimlilik oranını arttırmakta, turlarda kullanılan kulaklıklılı mikrofon “head-set” sistemleri, rehber bulma uygulamaları, navigasyon uygulamaları, dijital sözlükler, bilgisayar, kamera vb. ekipmanlar rehberlere birçok avantaj sağlarken turistlerin de turdan aldıkları memnuniyeti arttırmaktadır (İşçen & Işık, 2020). Bu ve benzeri teknolojilerin kullanımı 16.07.2010 yılı 27643 sayılı Mesleki Yeterlik Kurumu’nun (MYK) Profesyonel Turist Rehberi (Seviye5) Ulusal Meslek Standardı’nda belirtilmiştir (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2010).

Turist rehberleri her geçen gün teknolojiyi daha yaygın bir şekilde kullanmakta, turistler ise kendilerine kolaylık sağlayan teknolojik uygulamaları gün geçtikçe daha fazla kullanmaktadırlar. Turistler genellikle teknolojik uygulamaları, destinasyon hakkında bilgilere

erişim, coğrafi konum, deneyimlerini anlık paylaşma ve turistik ürünlere erişim amacıyla kullanılmaktadırlar (Xiang ve ark., 2015). Turistler açısından teknolojik uygulamaları kullanmanın yanı sıra mobil turist rehberleri uygulamalarının kullanımı da son yıllarda giderek artmaktadır (Kenteris ve ark., 2011). Müzeler, sergiler, kongreler gibi birçok alanda kullanılan sesli rehberlik sistemleri, gelişen teknoloji ile birlikte taşınabilir bilgi teknolojisi cihazları ile de kullanılabilir (Harmankaya, 2010).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bibliyometrik analizlerin belirli zaman aralıkları doğrultusunda gerçekleştirilmesi, analizlerin uygulandığı bilim dalı ve disiplinlerin zaman içerisinde gelişimine yönelik bilgilere ulaşımı mevcut kılmaktadır (Çiçek ve Kozak, 2012). Bibliyometrik analizlere yönelik gerçekleştirilen çalışmaların sayısı zaman içerisinde artmaya devam etmektedir (Al, 2008). İlgili alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların çoğunluğunun turizm üzerine yoğunlaştığı turizmin temel yapıtaşlarından biri olan turist rehberleri üzerine az sayıda bibliyometrik çalışma yer aldığı görülmektedir. Turist rehberliği alanında ilk bibliyometrik analiz Şahin ve Acun (2015) tarafından 1990 - 2015 yılları aralığında Ulusal Turizm Kongresi Kitaplarında bulunan çalışmaları değerlendirmiştir. Gerçekleştirilen 16 Ulusal Turizm Kongresinde sunulan 860 bildirden 22 tanesinin turist rehberliği üzerine olduğu bulgusu tespit edilmiştir. İkili yazarların ağırlıklı olduğu çalışmalar içerisinde en çok tekrar eden anahtar kelimelerin ‘turizm’ ve ‘turist rehberi’ olduğu belirtilmiştir. Bildirilerde yazarların çoğunluğunun Balıkesir Üniversitesinde çalıştığı, en çok araştırılan konunun ise eğitim üzerine olduğu bilgisine değinilmiştir.

Turist rehberliği alanında bir diğer bibliyometrik çalışma ise Çapar, Toksöz ve Dönmez (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma 2005-2017 yılları arasında gerçekleştirilen turist rehberliği konulu tezleri, bildirileri, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan makaleleri incelemiştir. Gerçekleştirilen incelemeler sonucu turist rehberliği üzerine 91 tez olduğuna rastlanmıştır. Bir diğer öne çıkan sonuç ise ulusal düzeyde makalelerin çoğunluğunun Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nde yoğunlaştığı, uluslararası yayımlanan makalelerin çoğunluğunun ise Asia Pacific Journal of Tourism dergisinde yayımlandığıdır. İncelenen bildiriler sonucunda, 58 bildiri ile en fazla yayımlanma sayısına sahip kongre 2018 Nisan ayında düzenlenen Ulusal Turizm kongresi olduğu bilgisi de çalışma içerisinde yer almaktadır. Bildiriler, tezler, ulusal ve uluslararası makalelerin içerik olarak en çok çalışıldığı konuların rol, eğitim, meslek ve hizmet olduğu bilgisine değinilmiştir.

Alanında yapılan başka bir çalışma ise Özsoy ve Çakal (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan bibliyometrik analizde 1989-2018 yılları arasında Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında yer alan turist rehberliği alanında yayımlanan lisansüstü tezler incelenmiştir. 61 yüksek lisans tezi ve 16 doktora tezi olmak üzere 77 adet ulusal tez çalışmaya dahil edilmiştir. İncelemeler sonucunda tezlerin 2015-2016 arasında yoğunlaştığı ve Balıkesir Üniversitesi ağırlıklı olduğu bulgusu edinilmiştir. Tezlerin ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemleri kullanılarak ve anket tekniği doğrultusunda gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Araştırmada diğer öne çıkan sonuç ise tezlerin ortalama 167 sayfadan oluştuğu ve 147 atıf kullanımı ile yazıldığıdır. Benzer bir çalışma ise Saltık (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analizde Özsoy ve Çakal’ın çalışmasına benzer şekilde 1989-2018 yılları arasında Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) kayıtlı lisansüstü tezler incelenmiştir. “Turist rehberi”, “turist rehberliği” ve “turizm rehberi” anahtar kelimelerinin taranması sonucu karşılaşılan 94 tez incelemeye tabii tutulmuştur. Yapılan inceleme doğrultusunda 28 farklı üniversite bünyesinde turist rehberliği konulu makalelerin 2010 yılı itibari ile artış gösterdiği sonucuna rastlanmıştır. Özsoy ve Çakal’ın çalışmasına benzer bir bulgu olarak araştırmaların çoğunluğunun nicel araştırma yöntemleri kullanılarak ve anket tekniği ile yazıldığı bulgusuna değinilmiştir.

Can ve Çelebi (2019) tarafından gerçekleştirilen turist rehberliği üzerine yapılmış olan bir diğer bibliyometrik analiz ise ulusal ve uluslararası alanda yayımlanmış olan makaleleri içermektedir. Analizde 1980-2019 yılları arasında Tourism Management, Annals of Tourism Research, Journal of Hospitality and Tourism, Journal of Travel Research, Journal of Sustainable Tourism

dergileri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu ise söz konusu dergilerde 39 yıl içerisinde yer alan 75 makalenin turist rehberliği konulu olduğu belirlenmiştir. Makalelerde yer alan anahtar kelimelerin çoğunluğunun ‘tour/tourist guide, tour leader, guide ve leader’ olduğu belirtilirken en fazla makalenin *Annals of Tourism Research* ve *Tourism Management* dergisinde yayımlandığına değinilmiştir. Yazarlar çalışmalarında öne çıkan bir diğer sonuç olarak makalelerin en fazla turist rehberlerinin rolleri, performansları ve eğitim konularında yazıldığına değinmişlerdir.

Turist rehberliği alanında yer alan bibliyometrik analizde ise 2020 yılında birden fazla çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalardan bir tanesi Örnek ve Karamustafa (2020) tarafından 1989-2019 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı olan alanda yazılmış erişime açık lisansüstü tezleri incelemiştir. Yayımlanmış olan 105 yüksek lisans tezi ile 18 doktora tezi değerlendirilmiş istatistik programı kullanılarak sıklık ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda çalışmaların daha çok ampirik olduğu, çalışmalarda ağırlıklı olarak nicel yöntemlerin kullanıldığı ve çalışmaların turist rehberleri rolleri, eğitim, yeterlilik ve sorunlar üzerinde yoğunlaştığı bulguları edinilmiştir. Bir diğer bibliyometrik çalışma Arıkan ve Saltık (2020) tarafından 1989 ile 2018 yılı arasında yazılmış 94 lisansüstü tezin incelenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Çeşitli ölçütler üzerinde gerçekleştirilen analizlerde tez sayısının, turist rehberliği lisansüstü eğitiminin gelişimine paralel olarak arttığı, tez çalışmalarının nicel araştırmalar üzerine yoğunlaştığı, anket tekniği kullanımının sıklığı ve genellikle verilerin turist rehberleri üzerinden toplandığı tespit edilmiştir. Toplamda 28 farklı üniversitede turist rehberliği üzerine tez çalışmalarının bulunduğu bilgisi de çalışma içerisinde yer alan bulgular arasındadır.

Zengin ve Atasoy (2020)’un son döneminde gerçekleştirdikleri bibliyometrik çalışmalarda ise YÖKTEZ (Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi) veri tabanında 1989-2019 yılları arasında yapılmış 74 yüksek lisans ve 13 doktora tezi olmak üzere toplamda 87 tez üzerinde analiz gerçekleştirmiştir. Araştırmada sonuç olarak diğer çalışmalarla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yayımlanan tezlerin çoğunluğunun Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yapıldığı ve 2015-2019 yılları arasında turist rehberliği konulu çalışmalarda artış olduğu ve konuların turist rehberliği, hizmet kalitesi, memnuniyet üzerinde yoğunlaştığı araştırmada elde edilen bulgular arasında gösterilmiştir. Tüm bu verilerden hareketle turist rehberliği alanında bibliyometrik analiz yöntemiyle çalışmaların olduğu ancak turist rehberliği ve teknoloji kavramlarının birlikte çalışıldığı herhangi bir bibliyometrik çalışmanın olmadığı sonucunda varılmıştır.

3. YÖNTEM

Bibliyometri istatistik ve matematiksel tekniklerin kullanımı ile bilimsel bilgi aktarımı sağlayan kitap, dergi gibi araçların incelenmesinde ve ilgili alan yazının hangi yönde ilerlediğini göstermekte kullanılan yöntemdir (Pritchard, 1969). Bibliyometrik analizlerde belirli bir alanda ve araştırma konusu üzerinde çalışmalar incelenmektedir (Van Raan, 2005). İncelenen çalışmaların belirli özellikleri analiz edilerek bilimsel alana özgü yerleşikmiş anlatım biçimlerine ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir (Ulu ve Akdağ, 2015). İlgili literatürün doğrusal bir görüntüsünü ortaya koyan bibliyometrik çalışmalar, yayınlanmış çalışmaların kayıtlarını, tanımlamalarını ve nitel çözümlemelerini içermektedir (Nergiz, 2014). Çalışmanın önemi, turist rehberliği alanında gelecekte teknoloji konusunda çalışma yapacak araştırmacılara bütünsel boyutta yol gösterici nitelikte bilgiler sunulmasına dayanmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de yayımlanan turizm rehberliği alan yazınında teknoloji konulu tez ve makalelerin bibliyometrik profilinin belirlenerek turist rehberliği alanında ileride yapılacak çalışmalara birikimsel katkı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışma Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan teknoloji ve turist rehberleri ile ilgili tezler, TR Dizin dergilerde yer alan teknoloji ve turist rehberleri ile ilgili makaleler ve Google Akademik veri tabanlarında yer alan teknoloji ve turist rehberleri ile ilgili makaleler kapsamında taranmıştır. Ulusal tez merkezinde tarama gerçekleştirilirken “turist rehberi”, “turist rehberleri”, “turist rehberliği” ve “rehber” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Tarama içerisinde TR Dizin dergiler arasında, yayımlanan

makaleler arasında teknoloji ve turist rehberi anahtar kelimelerinin her ikisinin de yer aldığı; Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, Turizm Akademik Dergisi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Advances in Hospitality and Tourism Research dergilerine rastlanmıştır. Ayrıca Google Akademik veri tabanlarında erişilebilen ulusal makaleler de çalışmaya dahil edilmiştir. İlgili alanlarda gerçekleştirilen taramalarda elde edilen makale ve tezlerin turist rehberliği alanına ait ve teknoloji konulu olup olmadığını tespit edebilmek için özet ve yöntem bölümleri gözden geçirilmiş turizm rehberliği alanıyla ve teknoloji konulu olmayan makaleler analiz sürecinde çıkarılmıştır. Bu amaçla YÖKTEZ’de ilgili anahtar kelimeler ile gerçekleştirilen taramalar sonucunda 3 tez incelemeye tabii tutulmuştur. TR Dizin dergiler ve Google Akademik veri tabanında ilgili anahtar kelimeler ile gerçekleştirilen taramalar sonucunda ise 18 makale analize dahil edilmiştir. Makaleler taranırken parametreler Excel çalışma dosyasına işlenerek analizler Excel üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sadece teknoloji konulu çalışmaların incelenmesi ve erişime kapalı olan tezlerin araştırmaya dâhil edilememesi araştırmacının sınırlılığını oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

Turizm rehberliği alanyazınında teknoloji konulu tez ve makalelerin bibliyometrik profilini belirlemek amacı ile Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin dergiler (Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, Turizm Akademik Dergisi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Advances in Hospitality and Tourism Research) ve Google Akademik veri tabanı sırası ile taranmış ve belirtilen platformlar dahilinde 21 çalışma incelemeye değer görülmüştür. Tarama neticesinde incelenen tezlerin ve Google Akademik veri tabanının 2005 yılı itibari ile başlayarak 2020 yılına kadar devam etmesinin sebebi zaman içerisinde teknolojinin gelişmesine paralel olarak teknolojinin turist rehberliği mesleği üzerindeki etkisinin de artması sonucu olarak ilk çalışmanın 2007 yılında gerçekleştirilmiş olmasıdır. İncelenen TR Dizin Dergiler;

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi: Akademik katkı sağlamasının yanında sektörel uygulamalar ile teorik uygulama arasında köprü olan, ulusal ve uluslararası karşılaştırmaları inceleyen eserlerin yayımlandığı elektronik ortamda yayım gerçekleştiren hakemli bir dergi olma niteliğini taşımaktadır. İçerik olarak Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Turizm İşletmeciliği, Rekreasyon, Gastronomi ve Mutfak Sanatları çalışmaları bulunmaktadır. Yılda 4 kez olmak üzere 3 aylık süreler ile yayım gerçekleştirilen dergide Cilt 4, Sayı 2, 2020 ve Cilt 1, Sayı 1, 2017 arası değerlendirmeye alınmıştır.

Turizm Akademik Dergisi: Turizm alanı içerisinde disiplinler arası bilimsel hakemli bir dergi olma niteliğini taşıyan Turizm Akademik Dergisi 2000 yılı itibari ile yayın hayatına başlamıştır. Sektörün teorik ve uygulama yönlerine yönelik katkı sağlama amacı güderek bilimselliğe bağlı kalarak çalışmaların yayımlanmasını hedeflemektedir. Dergide Cilt 6, Sayı 2, 2019 ve Cilt 2, Sayı 1, 2015 arası değerlendirmeye alınmıştır. Turist rehberleri ile teknoloji üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi: 1990 yılı itibari ile yayım hayatına başlayan ulusal hakemli dergi yılda üç kez yayımlanmaktadır. Dergi turizm, seyahat, yiyecek içecek işletmeciliği başta olmak üzere turizm ile ilişkili diğer disiplinlerinde yer aldığı makaleleri yayımlanmaktadır. Dergide Cilt 31, Sayı 1, 2020 ve Cilt 6, Sayı 3, 1995 arası değerlendirmeye alınmıştır. Turist rehberleri ile teknoloji üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi: Dört ayda bir yılda üç kez yayımlanan dergi turizm sektöründe karşılaşılan sorunların ve bunlara yönelik getirilen çözüm önerilerinin tartışılabilmesine imkan tanıyan, sektörde yer alan akademisyen, yönetici ve araştırmacılar arası iletişimi arttırmayı hedefleyen bir dergi olma amacını gütmektedir. Dergide Cilt 17, Sayı 17, 2020 ve Cilt 9, Sayı 1, 2012 arası değerlendirmeye alınmıştır.

Journal of Tourism and Gastronomy Studies: Yılda dört kez yayımlanan hakemli dergi, İngilizce veya Türkçe makaleler ile farklı kurum ve ülkelerden makaleleri ağırlamaktadır. Dergide turizm

ve gastronomi konulu makaleler yer almaktadır. Dergide Cilt 8, Sayı 1, 2020 ve Cilt 1, Sayı 1, 2013 arası değerlendirmeye alınmıştır.

Advances in Hospitality and Tourism Research: Haziran ve Aralık ayları olmak üzere dergi yılda iki kez çıkarılmaktadır. Dergi turizm, otelcilik, ağırlama hizmetleri üzerine araştırmaların artırılması ve ilerlemelere katkıda bulunulması adına yeni fikirleri, yaklaşımları ve paradigmaları destekleyen makaleleri yayımlamaktadır. Dergide Cilt 7, Sayı 2, 2019 ve Cilt 1, Sayı 1, 2013 arası değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 1: Tezlerin Konu ve Amaçları

Yazar	Konu	Amaç	Sonuç
Elif Can ERALP (2009)	Mobil Turist Rehberleri	Turistlerin seyahatlerini özgürleştirebilmesi adına mobil turist rehberi yazılımının tasarlanması ve geliştirilmeyi amaçlamaktadır.	Çalışma sonucu olarak Türkiye’de kullanılabilecek bir mobil turist rehberi yazılımı tasarlanmış ve geliştirilmiştir.
Sinem KIN (2018)	Turistlerin Mobil Turist Rehberi Uygulamalarına İlişkin Memnuniyetlerin Belirlenmesi: Muğla İlinde Bir Uygulama	Çalışma mobil turist rehberi uygulamalarından duyulan memnuniyeti belirlemek ve turistlerin mobil turist rehberi uygulamalarının verdiği hizmetten ne derece memnun olduklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.	Çalışma sonucu olarak mobil turist rehberliği uygulamalarının turistlerin memnuniyet düzeyleri üzerinde etkisi olduğu ve tekrar kullanma eğilimlerini arttırdığı edinilen bulgular arasındadır.
Semih ŞALK (2018)	Turist Rehberlerinin Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Algılarının Belirlenmesi	Çalışma turist rehberlerinin artırılmış gerçeklik uygulamalarına karşı algılarını belirlemeyi ve bu uygulamaların olumlu veya olumsuz etkileri olabileceğinin turist rehberleri tarafından belirtilmesi de araştırmacının amacını oluşturmaktadır.	Çalışma sonucunda yerli turistlerin mobil turist rehberi uygulamalarını tekrar kullanma niyetlerinin yüksek derecede olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Makalelerin Konu ve Amaçları

Yazar	Konu	Amaç	Sonuç
Elif ERCAN - Ata ÖNAL (2007)	Mobil Turist Rehberlerine Karşılaştırmalı Bakış	Çalışma mobil turist rehberlerinin Türkiye’de geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda uygulamanın pek çok fonksiyonu sağlamasına karşın tümünü desteklemediği belirtilmiştir.
			Çalışma sonunda

Özlem KÖROĞLU (2011)	Müze ve Ören Yerlerinde Profesyonel Turist Rehberlerine Alternatif Olarak Elektronik Rehber Kullanımının Değerlendirilmesi	Çalışmanın amacı müze ve ören yerlerinde profesyonel turist rehberi mi mobil turist rehberi mi tercih edilmeli sorusuna cevap bulabilmektir.	paydaşlar arası etkileşimi sağlayan turist rehberlerinin yerine kullanılan elektronik rehberlik uygulamalarının kullanımı konusunda tedbirlerin alınmasının mesleğe fayda sağlayacağı belirtilmiştir.
Özlem TEKİN - Müjde BİDECİ - Ayla AYDIN (2015)	Kültürel Mirasın Aktarımında Mobil Rehber Uygulamaları ile Profesyonel Turist Rehberlerinin Yetkinliğinin Karşılaştırması (Konya Mevlana Müzesi Örneği)	Çalışmada mobil turist rehberliği uygulamalarının kültürel mirasın aktarımı konusunda yetkinliğinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.	Çalışmada sonuç olarak profesyonel turist rehberlerinin mobil turist rehberliği uygulamalarına kıyasla kültürel mirasın aktarımında daha yetkin olduğu mobil turist rehberliği uygulamasının seyahat öncesi aktif rol oynayabileceği belirtilmiştir.
Ali TÜRKER - Gülay ÖZALTIN TÜRKER (2017)	Pazarlama İletişim Kanalı Olarak Sosyal Medyanın Turist Rehberleri Tarafından Kullanımı	Çalışma münferit tur gerçekleştiren turist rehberlerinin pazarlama iletişim aracı olarak sosyal medya kullanımı belirlenmesi amaçlanmıştır.	Çalışma sonucunda turist rehberlerinin ulaşılabilirliğini arttırmak adına hem genel kullanıcılara yönelik sosyal medya platformlarını hem de seyahat kanallarının bulunduğu mecralara yönelik platformları aktif kullanması gerektiği belirtilmiştir.
Tolga Fahri ÇAKMAK – Şehnaz DEMİRKOL (2017)	Teknolojik Gelişmelerin Turist Rehberliği Mesleğine Etkileri Üzerine Bir Swot Analizi	Çalışma teknolojik gelişmelerin turist rehberliği üzerindeki etkileri belirlemeyi amaçlamaktadır.	Çalışma sonuç olarak teknolojinin belirli yönleri ile rehberlerin mesleklerini icrasını kısıtlamaya başladığını ama rehberler tarafından teknoloji kullanımının meslek icrasında olumlu etkiler yarattığı tespit edilmiştir.
			Çalışma sonucu olarak turist rehberlerine karşın liderlik ve sosyal beceriler, yeterliliğe yönelik şikâyetler, etik

Eda AVCI – Seden DOĞAN (2018)	E-Şikâyetler Turist Rehberleri Hakkında Ne Söylüyor?	Keşifsel olarak gerçekleştirilen çalışma tur hizmeti satın alan misafirlerin turist rehberlerine yönelik e- şikâyetlerini incelemeyi amaçlamaktadır.	dışı tutumlara yönelik şikâyetler, yasal yükümlülüklerle yönelik şikâyetler ve sorumluluklara yönelik şikâyetlerin var olduğu tespit edilmiştir.
Gülizar AKKUŞ - Çetin AKKUŞ (2018)	Tarihi Turistik Alanlarda Kullanılan Mobil Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Değerlendirilmesi	Araştırmada sanal rehberliğe dayalı mobil uygulamaların zaman içerisinde değişimini göz önüne çıkarabilmek amacı ile literatür çalışması gerçekleştirilmiştir.	Çalışma sonucu olarak dünyada birçok destinasyonda mobil arttırılmış rehberlik uyguları varlığı söz konusu iken Türkiye’de herhangi bir uygulaması tespit edilememiştir.
Akın ÖZEN (2018)	Çok Dilli Kapadokya Mobil Turist Rehberliği Bilgi Sistemi Önerisi	Çalışma grup dışı gelen ziyaretçilerin turizm faaliyeti sırasında kendi dillerinde rehberlik hizmetine yönelik erişebilmesine yönelik öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.	Çalışmada önerilen bilgi sistemi ile destinasyon tanıtımı gerçekleştirilebileceği ve destinasyonun marka imajının oluşturulabileceği sonucuna varılmıştır.
Savaş YILDIZ (2018)	Profesyonel Turist Rehberlerinin Teknolojik Rehber Algısını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Örneği	Çalışma İstanbul’daki rehberlerin, teknolojik rehberlik uygulamalarına bakış açılarını ve mesleki tehdit algısı, motivasyon, iş tutumu, performans, konularındaki düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda turist rehberlerinin teknolojik turist rehberliğini bir tehdit olarak algılamadığı buna karşılık rehberlik hizmeti ihtiyacını azaltıcı bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Edinilen bir diğer bulguda teknoloji rehberlerinin (TR) insan turist rehberlerine (İTR) göre performansının yetersiz olduğu ve açık alanlarda faaliyet gösteremeyeceği çalışma sonucunda yer almıştır.
Özge ERSU (2018)	Profesyonel Turist Rehberliğinde Dijital Dönüşüm: Mesleğin Yakın Geleceği Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik	Çalışma turist rehberliği mesleğinde gelecekte yaşanacak dijital dönüşüm sonucunda mesleğin olumlu ve olumsuz olarak nasıl etkileyeceğini belirlemeyi amaçlamakta ve “arttırılmış gerçeklik”, “sanal gerçeklik”	Çalışma sonucu olarak dijital dönüşümün kaçınılmaz olduğu ve turist rehberlerinin yeniliklere uyum sağlaması hatta üreterek sunması gerektiğine değinilmiştir.

	Uygulamaları	uygulamalarının kullanım alanlarını incelemektedir.	
Funda ÖN ESEN – Burhan KILIÇ (2019)	Turist Rehberleri Odalarının Sosyal Medya Kullanımı: Facebook Örneği	Çalışmada turist rehberleri meslek odalarının yararlandıkları sosyal medya araçlarından biri olan Facebook’u nasıl ve hangi amaçla kullandıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.	Çalışma sonucu olarak odaların Facebook platformunu en çok bilgilendirme amacıyla kullandıkları bulgusu elde edilmiştir. Paylaşım ve takipçi sayıları çokluğuna karşılık beğeni sayılarının azlığı üyelerin sayfalara ilgi göstermediğini ve ayrıca odaların sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmadığı araştırmadan çıkarılan bir başka sonuçtur.
Mithat Zeki DİNÇER – Tolga Fahri ÇAKMAK – Merve AYDOĞAN ÇİFÇİ (2019)	Turizm Endüstrisinde Blogların Gücü ve Turist Rehberleri Açısından Bir Değerlendirme	Çalışma gelişen teknoloji ile kullanımı artan bloglar turist rehberlerinin kullanımını ve yürüttükleri turlara nasıl etki ettiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.	Çalışma sonucu olarak turist rehberlerinin portföylerinin belirlenmesi aşamasında yazılan blogların önemli olduğu, rehberlerin kendilerini geliştirmesinde blogların etkili bir güç olduğu ve rehberler için fiziksel bir nitelik taşıdığı çalışma neticesinde ulaşılan bulgular arasındadır.
Mehmet BAHAR - Nedim YÜZBAŞIOĞLU - Yunus TOPSAKAL (2019)	Akıllı Turizm ve Süper Akıllı Turist Kavramları Işığında Geleceğin Turizm Rehberliğine Bakış	Çalışmada turist rehberliğine yönelik yeni nesil teknolojilerin kullanım alanlarını belirlenerek öneriler sunmak amaçlanmaktadır.	Çalışma sonunda turizm sektörünün teknolojiden hızla etkilendiğine değinilmiş ve sanal, hologram rehberlere hazırlık yapılması, milli uygulamaların geliştirilmesi ve rehberlik eğitiminde teknolojiye yer verilmesi gerektiğine değinilmiştir.
Seçkin ESER - Celil ÇAKICI - Duygu BABAT - İsmail KIZILIRMAK	Turlarda Teknoloji Kullanımı: Turistler ve Turist Rehberleri Gözüyle Bir Değerlendirme	Çalışmada turistlerin ve rehberlerin turlarda teknoloji kullanımına bakış açısının belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Çalışma sonucu olarak turist rehberlerinin anlatımlarını renklendiren ve güçlendiren teknoloji uygulamalarına turistler ve rehberler tarafından olumlu bakıldığı

(2019)			belirtilmiştir.
Savaş YILDIZ (2019)	Turist Rehberliği Mesleğinde Robot Rehberlerin Yükselişi	Çalışma turist rehberliği mesleğinde robot rehberlerin zaman içerisindeki gelişimini görmeyi amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda teknolojinin gelişme hızı baz alındığında orta ve uzun vadede robot turist rehberlerinin insan turist rehberlerinin yerini alabilme riskine değinilerek bu doğrultuda önlemler alınması belirtilmiştir.
Merve İŞÇEN - Burcu İŞİK (2020)	Turist Rehberlerinin Kullandıkları Mobil Uygulamaların Algılanan Fayda ve Kullanım Kolaylığına Yönelik Nicel Bir Araştırma	Çalışma profesyonel turist rehberlerinin tur esnası, öncesi ve sonrasında yararlandığı teknolojik uygulamaların faydalarını, zorluklarını ve kolaylıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda turist rehberlerinin yoğunluk olarak mobil uygulamalara başvurduğuna değinilse de değişkenler baz alındığında bazı turist rehberlerinin zorluk çektiği belirtilmiştir.
Semih ŞALK – Özlem KÖROĞLU (2020)	Turist Rehberlerinin Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Algılarının Belirlenmesi	Çalışma profesyonel turist rehberlerinin artırılmış gerçeklik teknolojilerine özgü algı durumunun belirlenmesini amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda saha kullanımında arttırılmış gerçeklik uygulamaların çok yer almamasından dolayı turist rehberlerinin memnuniyet ve tavsiye etme oranlarının düşük olduğu sonucuna varılmıştır.
Arzu BALIKOĞLU – Hasret ULUSOY YILDIRIM – Necdet HACIOĞLU (2020)	Turist Rehberlerine Yönelik Elektronik Yorumların İçerik Analizi: TripAdvisor Örneği	Çalışma turistlerin memnuniyet düzeylerinin belirlenebilmesi adına turist rehberlerinin yeterliliklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.	Çalışma sonucunda 15,217 yorum incelemesi gerçekleştirilmiş ve 125 tema oluşturulmuştur. Yorum incelemelerinden elde edilen sonuç ise olumlu yorumların daha fazla olduğu ve turistlerin memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu yönündedir.

Tablo 1 ve Tablo 2’de teknoloji konulu turist rehberliği araştırmalarının konu ve amaçları yer almaktadır. Çalışmaların teknolojinin gelişimine bağlı olarak son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Teknoloji ve turist rehberliği temasına sahip çalışmalar teknolojinin farklı yönlerini ve boyutlarını incelemiştir.

Tablo 3’de teknoloji konulu turist rehberliği araştırmalarında kullanılan anahtar kelime sayısı sunulmuştur. Araştırmalarda en az 3, en fazla 5 anahtar kelime kullanıldığı görülmektedir. Anahtar kelime dağılımı incelendiğinde, en fazla 4 anahtar kelime kullanımının tercih edildiği görülmektedir. Araştırmalarda yer alan anahtar kelimelerinde en çok kullanılan kelimelerin tekrarı şu şekildedir: “Turist Rehberliği – Turist Rehberleri” (14), “Mobil Uygulamalar” (7), “Teknoloji” (5).

Tablo 3: Çalışmalarda Yer Alan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelime Sayısı	Sıklık
3 anahtar kelime	7
4 anahtar kelime	11
5 anahtar kelime	3

Tablo 4’te teknoloji konulu turist rehberliği araştırmalarında kullanılan yöntemler sunulmuştur.

Tablo 4: Çalışmalarda kullanılan yöntemler

Nicel Arş.	Nitel Arş.	Alanyazın Taraması
3	12	6

İncelemeler sonucu 3 araştırmada nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, 12 araştırmalarda ise nitel araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 6 araştırmada ise sadece alan yazın taraması yapıldığı tespit edilmiştir.

5. SONUÇ

Günümüzde hayatın her alanında bulunan ve neredeyse tüm sektörleri etkileyen teknolojik gelişmeler turizmin her alanını olduğu gibi turist rehberliği mesleğini de etkisi altına almıştır. Bilgiye erişimin hızlanması, ulaşılan kaynakların çeşitlenmesi, görsel ve işitsel kaynaklar, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, mobil rehberlik uygulamaları, sosyal medya kullanımında artış, turlarda çeşitli teknolojik ekipmanların kullanımı vb. teknolojik gelişmeler meslek üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etki yaratmaktadır. Meslek üzerinde yarattığı etkiler göz önüne alındığında teknoloji alanında gerçekleştirilen çalışmaların zaman içerisinde artarak devam edeceği kaçınılmaz bir gerçektir.

Türkiye’de yayımlanan turizm rehberliği alan yazınında teknoloji konulu tez ve makalelerin bibliyometrik profilinin belirlenerek turist rehberliği alanında ileride yapılacak çalışmalara birikimsel katkı oluşturmayı amaçlayan bu çalışmada çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında teknolojinin gelişimine bağlı olarak 2005-2020 yılları arası 21 çalışma tespit edilmiştir. Çalışmalarının ağırlıklı olarak makale 18 ve daha az oranla 3 tez vardır. Bu durumun temel sebebi lisans üstü düzeyde turist rehberliği eğitiminin henüz çok yeni olmasını gösterebiliriz. Turist rehberliği alanında lisansüstü eğitim ilk olarak 2015-2016 eğitim/öğretim yılında Ege Üniversitesinin bünyesinde SBE’de bulunan Rekreasyon ve Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Programı kapsamında başlamıştır. Günümüzde ise 10 üniversitede, sosyal bilimler enstitüsü bünyesinde 14 program dahilinde lisans üstü eğitim verilmektedir. Bu anlamda turist rehberliği alanında teknoloji konulu tezlerin çalışılma sıklığının artması muhtemeldir. Çalışmalar bazı parametreler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ilk çalışmanın 2009 yılında gerçekleştirildiği ve teknolojinin gelişmesine paralel olarak son yıllarda yapılan çalışmalarda artış olduğu belirlenmiştir. İncelenen çalışmaların ağırlıklı olarak nitel araştırma yöntemleri (12) kullanılarak oluşturulduğu ve “turist rehberleri”, “mobil uygulamalar” ve “teknoloji” gibi anahtar kelimelerinin yoğun olarak

(26) tercih edildiği öne çıkan bulgular arasındadır. Gerçekleştirilen çalışmaların amaçları ve konuları incelendiğinde en çok çalışılan konuların “mobil rehberlik” (6) ve “turist rehberlerinin teknoloji algıları” (11) olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun sebepleri arasında alanda teknoloji çalışmalarının henüz yapılmaya başlanması ve öncelikle mevcut durumun ortaya konulması amacının olduğu söylenebilir. Ayrıca bazı çalışmalarda rehberlerin kaygıları kaynaklı mobil rehberlerin bir tehdit oluşturup oluşturmadığı ile ilgili rehberlerin algıları ile ilgili durum tespiti yapılması amacının da olduğu anlaşılmıştır. Türkçe alan yazında teknoloji ve turist rehberliği konunun yeterince çalışılmadığı ve genel olarak teknolojinin mesleğe etkisinin gelecekte oldukça fazla olacağı düşünülmektedir. Her gün gelişim halinde olan teknoloji konusunun rehberlere sağladığı yararlar, rehberlerin davranışlarına etkisi gibi konuların araştırmacılar tarafından gelecekte kapsamlı bir şekilde çalışılacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın, turist rehberliği alanında teknoloji konulu akademik çalışmaların tespit edilmesi anlamında araştırmacılara kolaylık sağladığı düşünülmektedir. Bu anlamda incelenen çalışmalarda kullanılan yöntemler, veri toplama şekilleri ve örneklem seçimleri gibi araştırmacı için tek tek araştırıldığında zaman kaybına yol açan, ancak bütüncül olarak bir kaynaktan sunulduğunda ise pratiklik sağlayan bir çalışma olması dolayısıyla yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Bu sonuçtan hareketle, gelecekte yapılacak çalışmalarda yurt dışı çalışmaları da dahil etmek, daha geniş parametreler kullanılarak hazırlanmak ve farklı konular baz alarak çalışmayı yapmak araştırmacılara yönelik ana önerilerdir.

KAYNAKÇA

Bahar, M., Yüzbaşıoğlu, N., ve Topsakal, Y. (2019). Akıllı Turizm ve Süper Akıllı Turist Kavramları Işığında Geleceğin Turizm Rehberliğine Bakış. Aydın Adnan Menderes University Journal of Travel and Tourism Research 14, 72-93.

Balıkoğlu, A., Yıldırım, U. H. ve Hacıoğlu, N. (2020). Turist Rehberlerine Yönelik Elektronik Yorumların İçerik Analizi: TripAdvisor Örneği. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11(2), 385-401.

Çakmak, T. F. ve Demirkol Ş. (2017). Teknolojik Gelişmelerin Turist Rehberliği Mesleğine Etkileri Üzerine Bir Swot Analizi. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7, 221-235.

Çakıcı, C. A., Babat, B., Eser, S. ve Kızıllırmak İ. (2019). Turlarda Teknoloji Kullanımı: Turistler ve Turist Rehberleri Gözüyle Bir Değerlendirme. Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute 22-41, 465-480.

Çapar, G. ve Karamustafa, K. (2018). Turist Rehberliği ve Teknoloji. Ankara: Detay Yayıncılık, 205-2019

Çapar, G., Toksöz, D. ve Dönmez, B. (2018). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi. Turist Rehberliği Dergisi (TURED), 1(2), 57-73.

De la Harpe, M. ve Sevenhuysen, K. (2020). New Technologies in the Field of Tourist Guiding: Threat or Tool?. Journal of Tourismology. 6(1), 1-21.

Eralp, E. E. (2009). Mobil Turist Rehberi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ercan, E. ve Önal, A (2007). Mobil Turist Rehberlerine Karşılaştırmalı Bakış. Akademik Bilişim '07 – IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri (31 Ocak - 2 Şubat), Dumlupınar Üniversitesi, 547-554.

Ersu, Ö. (2018). “Profesyonel Turist Rehberliğinde Dijital Dönüşüm: Mesleğin Yakın Geleceği Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Uygulamaları.” ITEBS- İkinci Uluslar arası Turizm Ekonomi ve İş Bilimleri Kongresi (01-04 Kasım 2018). Kartepe-Kocaeli.

Harmankaya, M. B. (2010). Müzelerde Elektronik Rehberlik Uygulamaları. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul.

- İstanbullu Dinçer, F., Çakmak, T. F. (2018). Gözetim Toplumu Yönetimi ve Turizm Endüstrisi Açısından Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (4), 551-558
- İşçen, M. ve Işık, B. (2020). Turist Rehberlerinin Kullandıkları Mobil Uygulamaların Algılanan Fayda ve Kullanım Kolaylığına Yönelik Nicel Bir Araştırma. *Journal of Business in the Digital Age*, 3(1), 2651-4737.
- İşler, D. ve Güzel, Ö. (2014). Tur Yönetiminde Profesyonel Turist Rehberlerinin Deneyimsel Rolü: Alman Turistlerin Kültür Turu Satın Alma Davranışına Yönelik Bir Değerlendirme. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 19 (1), 128-138.
- Kaygalak, Çelebi, S. ve Can, Kırlar, B. (2019). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2, 213– 223.
- Kenteris, M., Damianos G., ve Daphne E. (2010). *Electronic Mobile Guides: A Survey*. *Personal and Ubiquitous Computing*, 15, 97-111.
- Kın, S. (2018). Turistlerin Mobil Turist Rehberi Uygulamalarına İlişkin Memnuniyetlerin Belirlenmesi: Muğla İlinde Bir Uygulama. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Kozak, N. ve Çiçek, D. (2012). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili*. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Koroğlu, Ö. (2013). Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi*, 16, 91-112.
- Koroğlu, Ş. ve Şalk S. (2020). Turist Rehberlerinin Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Algılarının Belirlenmesi. *Journal of Yasar University* 15-58, 313-328.
- Koroğlu, Ö. (2011). Müze ve Ören Yerlerinde Profesyonel Turist Rehberlerine Alternatif Olarak Elektronik Rehber Kullanımının Değerlendirilmesi. 1. Uluslararası Turizm ve Otelcilik Sempozyumu, (29 Eylül – 1 Ekim 2011), 209- 218.
- Mancini, M. (2001). *Conducting Tours*, Delmar, New York
- Nergiz, H. G. (2014). Türkiye’de Lisansüstü Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990-2013). Kozak, Günlü (Ed). VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiri Kitabı, 04-05 Nisan 2014, Ankara, 212-221.
- Örnek, N. Ve Karamustafa, K. (2020). Turist Rehberliği Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analiz ile Değerlendirilmesi (1989-2019). *Turist Rehberliği Dergisi TURED*, 3(2), 115-138.
- Özaltın T, G.ve Türker, A. (2017). Pazarlama İletişim Kanalı Olarak Sosyal Medyanın Turist Rehberleri Tarafından Kullanımı. *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 4-14, 94-106.
- Özen, A. (2018). “Çok Dilli Kapadokya Mobil Turist Rehberliği Bilgi Sistemi Önerisi”. *Verimlilik Dergisi*, 1, 117 – 140.
- Özsoy, A. ve Çokal, Z. (2018). Türkiye’de Turist Rehberliği Alanında Yayımlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (1989-2018). 2nd International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 09-11 November, Cappadocia. 1404-1414.
- Pritchard, A. (1969). *Statistical Bibliography or bibliometrics?*. *Journal of Documentation*, 25, 348-349.
- Saltık, Arıkan, I. (2020). Turist Rehberliği Konulu Ulusal Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili (1989-2018). *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 45-69.
- Sarı, Y. ve Kozak, M. (2005). Turizm Pazarlanmasında İnternetin Etkisi: Destinasyon Web Siteleri İçin Bir Model Önerisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 9, 248-271.

- Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(34), 213-234.
- Şalk, S. (2018). Turist Rehberlerinin Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Algılarının Belirlenmesi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Tekin, Ö, Bideci, M. ve Aydın, A. (2015). Kültürel Mirasın Aktarımında Mobil Rehber Uygulamaları ile Profesyonel Turist Rehberlerinin Yetkinliğinin Karşılaştırması (Konya Mevlana Müzesi Örneği). I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015), 679- 686.
- Tsaur, S. ve Teng, H. (2017). Exploring Tour Guiding Styles: The Perspective of Tour Leader Roles. *Tourism Management*, 59, 438-448.
- Ulu, S. ve Akdağ, M. (2015). Dergilerde Yayınlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili: Selçuk İletişim Örneği. *Selçuk İletişim*, 9(1), 5-21.
- Van Raan, A. F. (2005). For your citations only? Hot topics in bibliometric analysis. *Measurement: interdisciplinary research and perspectives*, 3(1), 50-62.
- Yenipınar, U., Bak, E. ve Çapar, G. (2014). Turist Rehberliği Meslek Kanununun, Meslek Örgütleri ve Öğretim Elemanları Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 86-114.
- Yıldız, S. (2018). Profesyonel Turist Rehberlerinin Teknolojik Rehber Algısını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Örneği. *Journal of Social and Humanities Science Research*, 5(31), 4686-4697.
- Yıldız, S. (2019). Turist Rehberliği Mesleğinde Robot Rehberlerin Yükselişi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10-23, 164-177.
- Zengin, B. Ve Atasoy, B. (2020). Turizm Rehberliği Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Çerçevesi. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 4(3), 975-992.
- Xiang, Z., Magninini, V. ve Fesenmaier, D. (2015). Information Technology And Consumer Behavior In Travel And Tourism: Insights From Travel Planning Using The Internet. *Journal Of Retailing And Consumer Services*, 22, 244-249.
- Weiler, B., ve Black, R. (2014). *Tour Guiding Research: Insights, Issues and Implications*. United Kingdom. Channel View Publications.

WEB

- AHTR, (Advances in Hospitality and Tourism Research). <http://www.ahtrjournal.org/> (Erişim Tarihi: 30.11.2020)
- ATAD, (Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi). <https://www.anatoliajournal.com/atad/> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)
- JOTAGS, (Journal of Tourism and Gastronomy Studies). <https://www.jotags.org/> (Erişim Tarihi: 15.11.2020)
- MYK, (Mesleki Yeterlilik Kurumu, Ulusal Meslek Standardı, Profesyonel Turist Rehberi, Seviye 5) <https://aregem.ktb.gov.tr/Eklenti/1069,1pdf.pdf?0> (Erişim Tarihi 20.12.2020)
- SOİDDERĞİ, (Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi). <http://www.soidergi.com.tr/> (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- TR Dizin, (Tübitak Ulakbim TR Dizin). <https://trdizin.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.11.2020)

TOURAJ, (Turizm Akademik Dergisi). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/touraj> (Erişim Tarihi: 25.11.2020)

TUTAD, (Türk Turizm Araştırmaları Dergisi). <https://www.tutad.org/> (Erişim Tarihi: 04.12.2020)

YÖKTEZ, (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi: 10.12.2020)